

การวิเคราะห์การบรรลุธรรมของพระองค์อุลิมมาเถระ***AN ANALYSIS OF THE ENLIGHTENMENT OF PHRA ANGULIMALA THERA**

พระมหาเสกศักดิ์ จันทวโธ (ทองอ่อน)*, พระครูวิจิตรศีลาจาร, พระครูโฆสิตวัฒน์นุกุล, สิทธิโชค ปาณะศรี

Phramaha Seksak Jantawangso (Thongon), PhrakruWijitsreerajal, PhrakruKositwattananukul, Sitthichok Panasree

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Master of Buddhism Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: kuper2478@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาชีวประวัติของพระองค์อุลิมมาเถระ 3) เพื่อวิเคราะห์การบรรลุธรรมของพระองค์อุลิมมาเถระ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเน้นการศึกษาเอกสารโดยศึกษาจากคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า 1) การบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ การเข้าถึงธรรมอันบริสุทธิ์ เข้าใจกฎไตรลักษณ์ (กฎธรรมชาติ) ตรัสรู้อรุณสังข 4 หรือการทำให้แจ้งนิพพานและการสำเร็จมรรค ผล จนจิตสามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งหมดได้ การบรรลุธรรมมี 2 ระดับ คือ 1) ระดับโลกีย์ธรรม 8 ได้แก่ รูปฌาน 4 อรูปฌาน 4 2) ระดับโลกุตระธรรม 9 ได้แก่ มรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1 2) ชีวประวัติของพระองค์อุลิมมาเถระ ในอดีตชาติได้เกิดเป็นยักษ์และพญาโพรสิราทชอบกินเนื้อมนุษย์ ในชาติที่ได้เกิดเป็น ควายนาคและเต่า ได้ผูกอาฆาตกับชาวบ้านหนึ่งพันคน แต่ท่านได้สั่งสมบุญกุศลบารมีด้วยการถวายทานแด่พระปัจเจกพุทธเจ้าเกิดร่วมชาติกับพระโพธิสัตว์ได้ฟังธรรมสมาทานรักษาศีล 5 ในชาติสุดท้ายได้เกิดเป็นโจรฆ่าตัดอวัยวะ 999 คนเพราะหลงเชื่อพาลมิตร เกือบทำอนันตริยกรรม ต่อมาได้ฟังธรรมจากพระบรมศาสดา ผู้บอกริธีใช้อารุช (ปัญญา) ไว้ประหารกิเลสในจิตใจตนเอง 3) วิเคราะห์การบรรลุธรรมของพระองค์อุลิมมาเถระ ท่านปฏิบัติแบบสมถยานิกใช้หลักกายคตาสติ เป็นแนวทางปฏิบัติเบื้องต้น ยกจิตสู่การเจริญวิปัสสนา มีหลักโพธิปักขิยธรรม 37 ประการเป็นองค์ธรรมสนับสนุน บรรลุอรหัตผล ได้วิโมกข์ 8, อภิญญา 6 เป็นพระอรหันต์ฉฬภิญโญ พระอุภโตภาควิมุต

คำสำคัญ: การบรรลุธรรม, พระองค์อุลิมมาเถระ, กายคตาสติ, อภิญญา 6

Abstract

The objectives of this research were to 1) to study the spiritual attainment in Theravada Buddhism, 2) to investigate Angulimala theras' life and 3) to analyze the spiritual attainment of Angulimala theras. it is qualitative research focusing on the documentary study based on Buddhist scriptures. The findings were as follows: 1) Spiritual attainment in Theravada Buddhism is to have achieve pure Dharma, understanding the three characteristics (natural law), enlightenment of the Four Noble Truths, enlightenment of Nibbana and reaching supermundane state. Until the mind can be released from all sufferings. Spiritual attainment consists of two levels: 1) mundane level consisting of eight mundane levels i.e., Rupa-jhàna (Four Jhànas), Arupa-jhàna (the Four Absorptions of the Formless Sphere), 2) nine Lokuttaradhamma (supermundane states) consisting

* Received May 3, 2023; Revised May 19, 2023; Accepted June 20, 2023

of Magga: the Four Paths, Phala: the Four Fruitions and Nibbàna: the Unconditioned State. 2) Regarding life of Angkulimala therā, In the previous lives, he was born as a giant and a king named Porisart who liked eating human flesh. When he was born as a wild buffalo and turtle, he had a great malice against a thousand villagers. However, he accumulated merit by offering alms to the silent Buddha. Being born as the contemporary person with the Bodhisattva, he listened to the Dhamma, observed the five precepts. In the last birth, he was born as a bandit and killed 999 people because he was fooled by his bad friend and almost committed immediacy-deeds (Anantariya-kamma). Later he listened to a sermon from the Buddha, who told him how to use wisdom as a weapon to terminate his own defilements. 3) In an analysis on the spiritual attainment Angkulimala therā, he followed the path of Samathayānika: one whose vehicle is tranquility by using the principle of Kāyagatāsati mindfulness with regard to the body as a basic guideline to have his mind to Vipassana with Bodhipakkhiya-dhamma (the thirty-seven) qualities contributing to enlightenment until he attained an Arahantship with Vimokkha: liberations; the eight stages of release, Abhinnā: super- knowledge as an arahant with ultra-conscious insight and as Ubhatobhagavimut.

Keywords: Spiritual Attainment, Angkulimala, Kāyagatāsati, Abhinnā 6

บทนำ

พระบรมศาสดา ศรีสากยมนี ไตรโลกนาถ ทรงบำเพ็ญเพียรบารมี เริ่มต้นตั้งแต่ทรงเป็นสุเมธดาบส ปฐมมหาโพธิสัตว์ มาถึงในชาติปัจฉิม ได้เสวยพระชาติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะราชกุมาร ทรงเบื่อหน่ายคิดจะคลายจากความทุกข์ จึงได้เสด็จออกมหาภิเนษกรมณ ในกาลต่อมา ทรงสมประสงค์ ได้บรรลุวิชชา 3 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ มีพระมหากุณาธิคุณในหมู่สัตว์โลก พร้อมทั้งจะประกาศพรหมจรรย์ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองในดินแดนชมพูทวีป ทรงบำเพ็ญพุทธกิจในแคว้นต่าง ๆ ทั้งสิ้น 45 พรรษา และสถานที่เสด็จประทับโปรดเวไนยสัตว์ให้ตรัสรู้ตามได้มากที่สุด คือ กรุงสาวัตถี แคว้นโกศล ทรงเสด็จประทับอยู่ถึง 25 พรรษา

พระธรรมที่ทรงแสดง เป็นไปเพื่อการปลดปล่อยสรรพสัตว์ให้เป็นอิสระจากกองทุกข์ มีแนวทางปฏิบัติเพื่อการดำเนินอยู่ในอริยมรรค ในเบื้องต้นต้องเลือกคบคนดี มีคุณธรรมประจำใจ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังได้ชื่อนี้ คือ จักเป็นผู้ปราศจากความเพียรเพื่อละอกุศล เพื่อให้กุศลเกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดทิ้งธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) รวมถึงตรัสเรื่องกรรม อันจะมีผลต่อตัวผู้กระทำทั้งคุณและโทษ ดังพระพุทธพจน์ว่า “เรา เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในบัดนี้ ก็เป็นกรรมวาท ตรัสหลักกรรม เป็นกิริยวาท ตรัสหลักการกระทำเป็นวิริยวาท ตรัสหลักความเพียร” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พระพุทธศาสนา ได้ให้ความเสมอภาคกับทุกคน ไม่ว่าจะเคยหลงผิด เพราะบุคคลในโลกใบนี้ มีหลายประเภทด้วยกัน อุปมาดั่งบัวสี่เหล่า กล่าวคือ 1) อุกมภูตัญญู (ปัญญา) เหมือนบัวที่พ้นจากน้ำได้รับแสงก็เบ่งบาน 2) วิปจิตัญญู (วาสนา) เหมือนบัวที่เสมอน้ำ รอวันบานในวันพรุ่งนี้ 3) เนยยะ (บารมี) เหมือนบัวที่จมอยู่ในน้ำ รอบานในวันต่อ ๆ ไป 4) ปทปรมะ (อุปนิสัย) เหมือนบัวที่มีโรค ไม่มีโอกาสขึ้นมาบานได้ เช่น พระองค์ลีมาลเถระ ผู้เป็นบุคคลสำคัญในเรื่องการให้โอกาสผู้ที่เคยประพฤติดีผลาต ซึ่งท่านได้พบกับพระบรมศาสดา ในช่วงชีวิตที่จิตใจเต็มไปด้วยความหลงลืมสัมมาสติ มองไม่เห็นแสงสว่างภายในจิตใจ เมื่อพระบรมศาสดาได้ตรัสตอบกลับไปว่า “องค์ลีมาล เราวางอาชญาในสรรพสัตว์ได้แล้ว จึงชื่อว่าหยุดแล้วตลอดกาล ส่วนท่าน ไม่สำรวมใน

สัตว์ทั้งหลาย เพราะฉะนั้น เราจึงชื่อว่าหยุดแล้ว ส่วนท่านสิชื่อว่ายังไม่หยุด” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ด้วยพระพุทธดำรัสเพียงเท่านั้น ก็สามารถเปิดประตูแห่งสติปัญญา ความตื่นรู้ภายในจิตใจสำนึกของโจรองคฺลิมาล ผู้โหดร้าย ได้อย่างน่าอัศจรรย์ใจเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งนับว่าเป็นการประกาศชัยชนะของพระพุทธเจ้า ที่มีเหนือโจรองคฺลิมาล ทำให้พระพุทธศาสนาได้รับความนิยมเลื่อมใสในชมพูทวีปมากยิ่งขึ้น ในที่สุดเมื่อได้พบกับยอดกัลยาณมิตร พระพิชิตมาร ท่านพระองคฺลิมาล ก็สามารถบรรลุอรหัตผลเป็นพระอรหันต์

ดังนั้น การบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนา มิใช่การที่บุคคลจะชำระร่างกายในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แล้วทำให้บริสุทธิ์หมดจดได้ แท้จริงแล้ว ต้องผ่านการหมั่นบำเพ็ญคุณงามความดี คอยชำระจิตใจให้บริสุทธิ์หมดจดจากอาสวะกิเลสทั้งปวง ประพฤติปฏิบัติ ผีภน อบรมตนเอง ซึ่งจัดเป็นความเสมอภาคสำหรับทุกคน มิได้เลือกชั้นวรรณะ ยากดี มั่งมี จน มหาเศรษฐี หรือแม้กระทั่งบุคคลผู้ที่เคยหลงผิดมาแล้วก็ตาม เพียงให้รู้จักพัฒนาตนเอง พร้อมทั้งจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตน ให้มีความเห็นที่ถูกต้อง เป็นสัมมาทิฐิ (ดูชัย สุนทร, 2561) ถึงจะสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ไม่มีโทษภัย ในประเด็นนี้ชี้ให้เห็นถึงหลักการทางพระพุทธศาสนาเรื่องการให้โอกาสแก่ผู้อื่น มิได้ยึดติดอยู่กับอดีตหรืออนาคต แต่ให้อยู่กับปัจจุบันอย่างมีสัมมาสติรู้เท่าทัน ดังพระพุทธพจน์ว่า “บุคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่จะล่วงไปแล้ว ไม่ควรหวังสิ่งที่ยังไม่มาถึง สิ่งใดล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นก็พ้นอันละไปแล้ว และสิ่งใดยังไม่มาถึง สิ่งนั้นก็พ้นอันยังไม่มาถึง” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ด้วยเหตุผลตามที่ได้กล่าวมานี้ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะค้นคว้าวิจัยในเรื่อง “การวิเคราะห์การบรรลุธรรมของพระองคฺลิมาลเถระ” พร้อมทั้งเหตุผลที่ทำให้ท่านต้องเป็นโจร ตลอดถึงขั้นตอนการประพฤติปฏิบัติ สมถวิปัสสนา พร้อมทั้งหลักธรรมที่ทำให้ท่านบรรลุโลกุตระธรรม และวิบากกรรมที่ท่านได้รับ ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการศึกษา ทั้งจะได้นำมาเป็นแบบอย่างอุทาหรณ์ในการดำเนินชีวิตได้อย่างดีเยี่ยม ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติสำหรับบุคคลผู้ที่ต้องการสร้างความเข้าใจตระหนักรู้ในการจะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งในบางช่วงเวลาแห่งชีวิตของคนเรานั้น อาจจะเคยกระทำผิดพลาดไปบ้าง แต่เชื่อได้ว่าไม่มีผู้ใดต้องการดำเนินชีวิตไปในทางที่ผิดพลาด ในเรื่องดังที่กล่าวมาข้างต้น ก็พอจะเป็นแบบอย่างเครื่องเตือนใจได้เป็นอย่างดี ทั้งจะเป็นประโยชน์แก่กุลสำหรับผู้ที่ต้องการอบรมจิตใจ พัฒนาสติปัญญาของตนเอง โดยการศึกษาค้นคว้าผ่านชีวประวัติของพระองคฺลิมาลเถระ ผู้ได้รับการยกย่องให้เป็นพระอสีติมหาสาวกองค์สุดท้ายในบวรพระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาชีวประวัติของพระองคฺลิมาลเถระ
3. เพื่อวิเคราะห์การบรรลุธรรมของพระองคฺลิมาลเถระ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ มีวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นวิจัยด้านเอกสาร (Documentary Research) แล้วรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2. การศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ อรรถกถาฎีกา อนุฎีกา ปกรณวิเสส หนังสือ เอกสาร อินเทอร์เน็ต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. ศึกษาข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาด้วยการตีความ แปลความ รวบรวมเรียบเรียง พร้อมทั้งพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ แล้วนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น คือ การหลุดพ้นจากกองทุกข์ มุ่งเน้นการเข้าถึงธรรมอันบริสุทธิ์ เข้าใจกฎไตรลักษณ์ (กฎธรรมดา) ว่าสังขารทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ และสังขารทั้งปวงเป็นอนัตตา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557) มีความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปของสรรพสิ่งในจักรวาลเป็นธรรมดา จนสามารถตรัสรู้อรุณรังสี 4 หรือการทำให้แจ้งนิพพาน โดยรวมหมายถึง การสำเร็จมรรค ผล นิพพาน ซึ่งการบรรลุธรรมตามจุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนามีอยู่ประการเดียว คือ การบรรลุโลกุตระธรรม มีพระนิพพานเป็นที่สุด แต่เมื่อให้สัมพันธ์สอดคล้องกับบริบทของหลักไตรสิกขาที่มีสมาธิเข้ามาด้วย ฉะนั้น การบรรลุธรรมจึงสามารถแยกออกไปเป็น 2 ระดับ คือ 1) ระดับโลกียธรรม 8 ได้แก่ รูปฌาน 4 อรูปฌาน 4 (เจโตวิมุตติ) 2) ระดับโลกุตระธรรม 9 ได้แก่ มรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1 (ปัญญาวิมุตติ)

2. ชีวิตประวัติของพระองค์สิริมาเถระ ในอดีตชาติ ท่านมีอุปนิสัยชอบฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ชอบกินเนื้อมนุษย์เป็นอาหาร และในชาติที่เกิดเป็นควายป่าและเป็นเต่าทะเล ได้ผูกอาฆาตกับมหาชนพันคนไว้ แต่ท่านก็ได้สร้างบุญกุศลบารมีด้วยการถวายทานแด่พระปัจเจกพุทธเจ้า ได้เกิดร่วมชาติกับพระโพธิสัตว์ ผู้เป็นยอดกัลยาณมิตร ทรงแสดงสัทธรรม ทำให้ท่านได้สมาทานรักษาศีล 5 และในชาติสุดท้ายได้เกิดเป็นโจรองคุลีมาล ต้องมีชีวิตที่ยากลำบากในช่วงแรก ได้รับความอนุเคราะห์จากพระบรมศาสดา จึงทำให้ท่านได้อุปสมบทในบวรพระพุทธศาสนา ในกาลต่อมา ปฏิบัติสมณธรรมจนสามารถบรรลุอรหัตตผล เป็นพระอรหันต์องค์สำคัญในพระพุทธศาสนา

3. วิเคราะห์การบรรลุธรรมของพระองค์สิริมาเถระ เหตุผลสำคัญที่พระองค์สิริมาเถระสามารถบรรลุอรหัตตผลได้นั้น พอจะสรุปได้ว่า มาจากการได้พบกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นสัตว์บุรุษ ยอดกัลยาณมิตร และห่างไกลจากเหล่าพาลมิตร คนมีฉันทิภูริ จึงเป็นเหตุให้ได้ฟังสัทธรรม จนเกิดความศรัทธา พร้อมทั้งได้โยนิโสมนสิการตลอดจนบรรลุถึงวิมุตติ สามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งมวล กระทำให้แจ้งพระนิพพาน ด้วยการประพฤติปฏิบัติสมณธรรม สมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน แบบสมถยานิก พระสมถยานิกบุคคล ใช้หลักสมถะ พิจารณามูลกัมมัฏฐาน ด้วยหลักกายคตาสติ ในอนุสสติ 10 เป็นแนวทางปฏิบัติเบื้องต้น จนสามารถยกจิตสู่การเจริญวิปัสสนาภาวนา พร้อมทั้งมีหลักโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ เป็นองค์ธรรมสนับสนุนให้ท่านบรรลุอรหัตตผล ได้อภิญญา 6 และวิโมกข์ 8 เป็นพระอรหันต์ฉฬภิญโญ ประเภทพระอรหันต์อุภโตภาควิมุต

อภิปรายผล

1. การบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นระบบการศึกษาที่พระบรมศาสดาทรงวางรูปแบบการสั่งสอนสรรพสัตว์ โดยเฉพาะมนุษย์ซึ่งถือได้ว่า เป็นสัตว์โลกที่มีความพิเศษ ประเสริฐ ด้วยการพัฒนาระดับจิตใจ สติปัญญา ศีลธรรม และมารยาท (Superego) โดยมีหลักไตรสิกขาซึ่งเป็นหลักปฏิบัติแต่ละระดับการศึกษา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557) มีศีลเป็นระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต่อยอดไปสู่ระดับสมาธิ และระดับปัญญา ที่สามารถกำจัดอัสวะกิเลสได้ ทำให้เข้าถึงธรรมอันบริสุทธิ์ รู้แจ้งในกฎไตรลักษณ์ ซึ่งเป็นกฎธรรมดา จนสามารถตรัสรู้อรุณรังสี 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งมวล หรือการสำเร็จมรรค ผล นิพพาน กล่าวคือ การบรรลุโลกุตระธรรม 9 ได้แก่ มรรค 4 ผล 4 และนิพพาน 1 ซึ่งการบรรลุธรรมมีความหมายในหลายด้าน แล้วแต่บริบทการให้ความหมาย ดังนี้

1.1 ด้านความหมาย การบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง การเข้าถึงธรรมอันบริสุทธิ์ เข้าใจกฎไตรลักษณ์ กล่าวคือ กฎแห่งธรรมดา การตรัสรู้อรุณรังสี 4 การกระทำให้แจ้งพระนิพพาน การหลุดพ้นจากอัสวะกิเลสกองทุกข์ทั้งมวล รวมความว่าการสำเร็จมรรค ผล และนิพพาน ซึ่งล้วนมีความหมายมุ่งถึงการบรรลุธรรมเหมือนกัน แต่ใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน

1.2 ด้านระดับการบรรลุ ซึ่งการบรรลุธรรมนั้น เมื่อมุ่งเอาพระนิพพานอันเป็นแก่นของพระพุทธศาสนา ก็มีอยู่อย่างเดียว คือ โลกุตตรธรรม 9 ได้แก่ มรรค 4 ผล 4 และนิพพาน 1 แต่เมื่อมองไปถึงองค์ประกอบสำคัญตามหลักไตรสิกขา ที่ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา ทำให้ระดับการบรรลุมีอยู่ 2 ระดับ คือ

1.2.1 ระดับสมาธิ (ปุถุชน) คือ ฌานสมาบัติ 8 (อัปปนาสมาธิ) ได้แก่ รูปฌาน 4 อรูปฌาน 4 (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2564) ซึ่งการบรรลุฌานสมาบัติในระดับนี้ได้มีการประพฤติปฏิบัติกันมาก่อนพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว สามารถเสื่อมถอยได้ เพราะยังจัดเป็นระดับโลกียวิสัย ซึ่งยังไม่สามารถกำจัดอาสวะกิเลสได้หมดสิ้น เพียงแต่ข่มทับกิเลสไว้ได้ด้วยกำลังแห่งองค์ฌานเท่านั้น อุปมาเปรียบเทียบดังการแช่แข็งอาสวะกิเลสไว้ด้วยน้ำแข็งอันเย็น คือ ฌาน จัดเป็นเจโตวิมุตติ

1.2.2 ระดับปัญญา (อริยบุคคล) คือ โลกุตตรธรรม 9 ได้แก่ มรรค 4 ผล 4 และนิพพาน 1 การบรรลุธรรมในระดับนี้ จะไม่สามารถทำให้ตกต่ำไปกว่าเดิมได้อีกแล้ว เพราะจัดเป็นระดับโลกุตวิสัย และเมื่อสามารถบรรลุอรหัตผลได้แล้ว อาสวะกิเลสจะไม่สามารถกลับมาทำร้ายได้อีก เป็นการดับกิเลสแบบถาวร จัดเป็นปัญญาวิมุตติ (พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย, 2558) เพราะหลุดพ้นจากสรรพทุกข์ด้วยปัญญาญาณแบบสมบูรณ์ เดินตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา ทำให้หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งหมด สามารถบรรลุพระนิพพาน

1.3 ด้านหลักธรรม ซึ่งมุ่งหมายถึง หลักธรรมที่ช่วยให้สรรพสัตว์สามารถลดระดับปริมาณของพลังงานด้านลบ ซึ่งเป็นธรรมฝ่ายดำ คือ อาสวะกิเลสภายในจิตใจด้วยปัญญาของตนเอง ซึ่งทำให้สามารถเปลี่ยนเป็นพลังงานบวก ที่เป็นธรรมฝ่ายขาว ฝึกฝ่ายการกระทำให้แจ้งพระนิพพาน ตรัสรู้ร้อยสี่ 4 ซึ่งหลักธรรมที่สนับสนุนการบรรลุธรรม รวมอยู่ในหลักโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ ได้แก่ สติปัฏฐาน 4 สัมมัปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 และอริยมรรค 8 ซึ่ง ครอบคลุมหลักไตรสิกขา ช่วยส่งเสริมการปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานของผู้ปฏิบัติ

1.4 ด้านคุณธรรม จะพบว่า คุณค่าของคุณธรรมตามหลักการของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น มิใช่การเพิ่มพูนกิเลสให้มากขึ้นด้วยวัตถุปัจจัยสี่ ซึ่งเป็นเพียงเครื่องดำรงชีพเท่านั้น แต่มุ่งถึงการที่บุคคลสามารถทำให้ระดับอาสวะกิเลสลดน้อยถอยลง ซึ่งต้องได้รับการฝึกฝนอบรมจิตใจ ชัดเกลาสติปัญญาของตนเองให้รู้เท่าทันอำนาจกิเลสตัณหา ซึ่งผู้ได้รับการยกย่องให้เป็นบุคคลมีคุณธรรม เรียกว่า “พระอริยบุคคล” ต้องละสังโยชน์ 10 ประการ มีด้วยกัน 4 จำพวก คือ 1) พระโสดาบัน ละสังโยชน์ได้ 3 อย่าง 2) พระสกทาคามี ละสังโยชน์ได้ 3 อย่าง พร้อมทั้งทำราคะ โทสะ และโมหะให้เบาบางลง 3) พระอนาคามี ละสังโยชน์ได้ 5 อย่าง และ 4) พระอรหันต์ ละสังโยชน์ได้อย่างเด็ดขาด 10 ประการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาภักดิ์ หริรักษ์อึ้ง พบว่า การบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง การบรรลุโลกุตตรธรรม 9 ประการอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นการเปลี่ยนสภาวะของปุถุชนไปสู่ความเป็นอริยบุคคล และละกิเลสได้ตามกำลังของมรรคนั้น ๆ ลักษณะของการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนานั้น มีความเกี่ยวข้องกับสังโยชน์ในแง่มุมต่าง ๆ ส่วนประเภทหลักธรรมคำสอนเพื่อการประพฤติปฏิบัติ สามารถบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึงเอาโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ เป็นหลักปฏิบัติ นำผู้ปฏิบัติไปสู่การบรรลุพระนิพพาน (จุฑาภักดิ์ หริรักษ์อึ้ง, 2560)

2. ชีวิตประวัติของพระองค์คุณคณาจารย์ ปัจจยที่ให้องค์คุณคณาจารย์เป็นโจร และกลับมาบรรลุอรหัตผลได้พอจะสรุปได้ว่า มีเหตุผลสำคัญอยู่ 2 ประการ ก็คือ เรื่องของกรรมในอดีตชาติ และการเลือกคบมิตรในชาติปัจจุบัน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญทำให้ท่านเป็นโจร เนื่องมาจากอาจารย์ของท่านหลอกจะให้เรียนวิชาวิชฌนมนตร์ ซึ่งมีได้เป็นวิชาตามที่อาจารย์บอกกล่าวแต่ประการใด แท้ที่จริงแล้ว เป็นเพราะว่าอาจารย์ที่ศิปาโมกข์นับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มิได้นับถือพระพุทธศาสนา แต่เคารพบูชาพระวิษณุ ซึ่งในชมพูทวีปสมัยพุทธกาล ก็มีลัทธิและศาสนาเกิดขึ้นมากมาย และพระวิษณุ (พระนารายณ์) ก็เป็นหนึ่งในสามเทพเจ้าสูงสุดเรียกว่า “ตรีมูรติ” คือ พระพรหม ผู้สร้าง พระวิษณุ ผู้รักษา และพระศิวะ ผู้ทำลาย ในทัศนะของปรัชญาฮินดู (นิติกร วิชฌมา, 2563) วิธีการบูชาที่นิยมใน

สมัยนั้น คือ การบูชาเช่นทรงบัง สวดสรรเสริญขอพรตามพระนามหรือฉายาของพระวิชฌนุบ่าง ซึ่งบางคัมภีร์บอกไว้ว่ามีถึงพันชื่อ เรียกว่า “วิชฌนุสัทธรรมนาม” ซึ่งก็เหมือนกับการสวดสรรเสริญพระนามของพระบรมศาสดาในพระพุทธศาสนา ทำให้ศาสนาที่อาจารย์ของท่านนับถือเป็นประเด็นสำคัญอย่างหนึ่ง นอกเหนือจากเรื่องวิบากกรรมในอดีตชาติของท่าน ทั้งนี้ เรื่องกรรมและการเลือกคบมิตร ทั้งสองเหตุการณ์นี้มีความสอดคล้องกัน จึงน่าจะเป็นสาเหตุที่ทำให้ห้องกุหลิมาลต้องฆ่าคนตัดนิ้วถึง 1,000 นิ้ว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 เรื่องของกรรมในอดีตชาติปางก่อน ท่านเคยเกิดเป็นยักษ์และพระยาโปริสสารท ขอบกินเนื้อมนุษย์เป็นอาหาร ซึ่งจัดเป็นอกุศลกรรม ชาติที่เกิดเป็นควายป่าและเตาทะเล ได้ผูกอาฆาตพยาบาทมหาชนพันคนไว้ แต่ก็ได้สั่งสมบุญกุศลบารมีไว้มาก เช่น การถวายทานแด่พระปัจเจกพุทธเจ้า ได้เกิดร่วมชาติกับพระโพธิสัตว์ผู้เป็นกัลยาณมิตร จึงได้ฟังธรรม สมาทานรักษาศีล 5 (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2556)

2.2 การเลือกคบมิตร ซึ่งในชาติสุดท้ายท่านได้มาเกิดเป็นโจรองกุหลิมาล ซึ่งฆ่าคนตัดอวัยวะถึง 999 คน เพราะหลงเชื่อพวกพาลมิตร มีอาจารย์เป็นต้น (พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์, 2557) เกือบกระทำอนันตริยกรรม เป็นกรรมหนัก แต่กาลต่อมา ได้ฟังพระสัทธรรมจากพระบรมศาสดา ยอดกัลยาณมิตร จนได้ดวงตาเห็นธรรม พร้อมทั้งได้รับการอุปสมบท ในที่สุด ก็สามารถบรรลุอรหัตตผล สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ซึ่งการเลือกคบกัลยาณมิตร จัดเป็นวิภูษณมมิกัตถะ ประโยชน์ในปัจจุบัน สามารถเห็นผลได้ในชาตินี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระเด่น ชิตมาโร (ระวีโรจน์) พบว่า พระองกุหลิมาลเถระ เป็นผู้สั่งสมบุญกุศลบารมีไว้ในพระพุทธศาสนา มาแต่อดีตชาติเป็นเวลานาน ได้พบพระปัจเจกพุทธเจ้า และโพธิสัตว์หลายชาติ มีโอกาสได้ฟังธรรมและสมาทานศีล แต่ด้วยวิบากกรรม ทำให้ท่านต้องประสบกับชีวิตที่ทึบมืด จากการที่เป็นคนดี ได้กลายเป็นมหาโจรฆ่าชีวิตมนุษย์กว่า 1,000 คน โดยปราศจากเจตนาที่จะฆ่า เพราะถูกหลอกจากอาจารย์ และศิษย์ร่วมสำนัก แต่เพราะที่ได้พบพระบรมศาสดา ซึ่งเป็นยอดแห่งกัลยาณมิตร ที่ประทานเมตตาสั่งสอนแนะแนวทางในที่สุดได้ออกบวชมีอุปนิสัยที่มีความอดทนสูง ปลีกวิเวก ดำรงตนอยู่ด้วยสัมมาสติ ไม่ประมาท มีจริยาวัตรเคร่งครัด ปฏิบัติตรงด้วยศรัทธา 4 ประการ จนท่านได้บรรลุธรรมขั้นสูงสุด คือ พระอรหันต์ จนเป็นคนดีเตือนใจสอนใจให้คนที่เคยหลงผิด กระทำความผิดแล้ว ก็สามารถกลับตัวเป็นคนดีได้ โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวที่สำคัญ (พระเด่น ชิตมาโร (ระวีโรจน์), 2558)

3. วิเคราะห์การบรรลุธรรมของพระองกุหลิมาลเถระ ตอนท่านเป็นโจรองกุหลิมาล ได้ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเป็นจำนวนมากนับได้ 999 คน แต่เมื่อได้ฟังพระธรรมเทศนาจากพระพุทธเจ้า ยอดกัลยาณมิตรก็ได้ดวงตาเห็นธรรม จึงกลับมีจิตใจเมตตากรุณาต่อผู้อื่น ตั้งอยู่ในหนทางอริยมรรค มุ่งเข้าสู่กระแสพระนิพพาน ครั้นเมื่อได้รับการอุปสมบทแล้ว ก็บำเพ็ญสมณธรรมในพุทธสำนัก ด้วยหลักสมณะวิปัสสนากัมมัฏฐาน แบบสมถยานิก ปฏิบัติวิปัสสนา ใช้การฝึกสมาธิเป็นตัวนำ เพื่ออบรมจิตให้ตั้งมั่น ซึ่งข้อปฏิบัติที่เหมาะสมกับอุปนิสัยของท่าน คือ การพิจารณามูลกัมมัฏฐาน ข้อปฏิบัติเบื้องต้นของหลักกายคตาสติ และอานาปานสติ อันอยู่ในอนุสสติ 10 หนึ่งในสมถกรรมฐาน 40 อย่าง กาลต่อมาสามารถยกจิตสู่การเจริญวิปัสสนาภาวนา โดยมีหลักโพธิปักขิยธรรม เป็นองค์ธรรมสนับสนุน ท่านเป็นผู้มีความอดทน ไม่ประมาท ปลีกวิเวก ในเวลาไม่นาน ก็สามารถบรรลุอรหัตตผล อยู่จบพรหมจรรย์ เป็นพระอรหันต์ หมัดสิ้นกิเลสโดยสิ้นเชิง ถอนตัณหาความทะยานอยากขึ้นได้แม้กระทั่งราก หลุดพ้นด้วยอัปปมณีตวิโมกข์ หลุดพ้นด้วยไม่ทำความปรารถนา (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2556) ตั้งตนในหลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริกาญจน์ ทศนีย์ไตรเทพ พบว่า พระองกุหลิมาลเถระเคยเกิดเป็นฆาตกรอย่างน้อย 4 ชาติ องกุหลิมาลไม่มีสันดานเป็นฆาตกร แม้ฆ่ามนุษย์จำนวนมาก แต่ก็ทำด้วยความจำใจ ไม่ได้กระทำอนันตริยกรรม และภิกษุณีทุสกกรรม ซึ่งเป็นกรรมที่มีโทษหนัก ที่ห้ามบรรลุมรรค ผลนิพพาน นอกจากนี้ท่านได้สร้างบารมี ถวายทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา มีพระโพธิสัตว์เป็นกัลยาณมิตร ใช้โยนิโสมนสิการในการศึกษา ปฏิบัติธรรมตามหลักไตรสิกขา โพธิปักขิยธรรม 37 ประการ และภาวนา 2 อย่าง คือ (1) สมถภาวนา (2) วิปัสสนาภาวนา (ศิริกาญจน์ ทศนีย์ไตรเทพ, 2550)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า สามารถมองได้เป็นสามมิติ กล่าวคือ มิติที่หนึ่ง (ในเบื้องต้น) ท่านเคยหลงผิดฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเป็นจำนวนมาก เพราะวิบากกรรมเก่า และหลงเชื่อพาลมิตร ผู้บอกทางสู่อบายภูมิ 4 (นรก) มิติที่สอง (ในท่ามกลาง) ท่านได้รับคำแนะนำสั่งสอนจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยอดกัลยาณมิตร ชี้แสงสว่างแห่งปัญญา บอกทางสวรรค์ (ศีล) ตั้งตนอยู่ในอริยมรรค ได้ดวงตาเห็นธรรม (โสดาบัน) บรรลุโลกุตระธรรม และมิติที่สาม (ในที่สุด) ท่านหยั่งลงสู่อริยมรรค (นิพพาน) หนทางหลุดพ้นจากความทุกข์ สามารถบรรลุธรรมขั้นสูงสุด เป็นพระอรหันต์ฉฬภิญโญ สิ้นสุดการเวียนว่ายตายเกิด หมดยุติกิเลสโดยสิ้นเชิง ทำให้ท่านกลับมาเป็นคนดีของสังคมได้อีกครั้ง ทั้งนี้ ในอริยมรรค 8 ข้อนั้น ในข้อที่ 1 ถึงข้อที่ 7 เป็นบาทฐานเพื่อให้เกิดสมาธิของฝ่ายวิปัสสนากัมมัฏฐาน ซึ่งแตกต่างจากการเกิดสมาธิในฝ่ายสมถกัมมัฏฐาน ที่อาศัยกัมมัฏฐาน 40 อย่าง เพื่อให้เกิดสมาธิ และองค์ธรรมที่เหลือ ตั้งแต่ข้อ 1 ถึงข้อ 6 ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาอาชีวะ สัมมากัมมันตะ สัมมาวาจา และสัมมาวายามะ จัดเป็นองค์ธรรมคอยสนับสนุนส่งเสริมสัมมาสติ และสัมมาสมาธิให้เจริญยิ่งขึ้นแก่กุสบุตรปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อให้เกิดสัมมาปัญญาและสัมมาวิมุตติเป็นลำดับกันไป และสามารถจัดตามคุณลักษณะการประพุดติของบัณฑิต ได้ดังนี้ 1) คិតติ คือ สัมมาทิฏฐิ และสัมมาสังกัปปะ 2) พุดติ คือ สัมมาวาจา และ 3) ทำติ คือ สัมมาอาชีวะ สัมมากัมมันตะ และสัมมาวายามะ ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้ 1) ด้านความรุนแรง ควรป้องกันการก่อเหตุร้ายแรงในสังคม ด้วยการปลูกฝังจิตใต้สำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพของการอยู่ร่วมกันในสังคมส่วนรวม ลด ละ เลิกการใช้ความรุนแรง 2) ด้านจริยธรรม ควรปลูกฝังคุณธรรมเรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเอื้ออารีให้แก่ประชาชนในชาติ เพื่อให้ตระหนักรู้ถึงผลกระทบที่จะตามมา เมื่อเกิดเหตุร้ายแรงขึ้นมาในสังคมส่วนรวม 3) ด้านการศึกษา ควรให้การศึกษแก่ประชาชนทุกคนชั้น ให้เข้าถึงธรรมธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้เยาวชนเข้าใจการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ไม่ควรอิจฉาริษยากันในหมู่คณะ 4) ด้านสิทธิมนุษยชน ควรป้องกันไม่ให้ใช้ความรุนแรง กดขี่ผู้อื่น สร้างความตระหนักรู้ในสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิต เพื่อการใช้ชีวิตได้อย่างปลอดภัยและอุ่นใจ นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) การสร้างระบบสังคม ด้วยการปลูกฝังจิตใต้สำนึกในการลด ละ เลิกการใช้ความรุนแรงเชิงพุทธ 2) ควรสร้างระบบจริยธรรม โดยการศึกษาคุณค่าของหลักธรรมในพระพุทธศาสนากับการประยุกต์ใช้เพื่อลดความรุนแรงในสังคมปัจจุบัน 3) ศึกษาคุณค่าในสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตเชิงพุทธด้วยการพัฒนาสติ ตามแนวสติปัฏฐาน 4

เอกสารอ้างอิง

- จุฑาทัก หิริรักษ์ธารง. (2560). รูปแบบการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ดุษฎี สุนทร. (2561). ศึกษาการบำเพ็ญบารมีและการบรรลุธรรมของพระมหากัจจายนเถระ. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นิติกร วิชума. (2563). การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องนารายณ์อวตารในปรัชญาฮินดู. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเด่น ขิตมาโร (ระวิโรจน์). (2558). ศึกษาการบำเพ็ญบารมีและการบรรลุธรรมของพระองค์กุสิมมาเถระ. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2556). คลังธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2557). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย. (พิมพ์ครั้งที่ 39). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานियो. (2558). พระอรหันต์ปัญญาวิมุต ต้องอาศัยฉันทสมาบัติในการบรรลุธรรมหรือไม่. วารสารธรรมธारा, 1(1), 159-184.
- พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์. (2557). พระไตรปิฎกร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2556). พระไตรปิฎกภาษาไทย อรรถกถา ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ศิริกาญจน์ ทศนีย์ไตรเทพ. (2550). การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องขาดกรกับการบรรลุเป็นพระอรหันต์ ศึกษาเฉพาะ พระองค์สิริมาลเถระ. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2564). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 43). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.